

La profecia dels Borja

Calixt III va ser un papa elegit per la divina providència. Vicent Ferrer profetitzà que arribaria a papa, i així va ocórrer.

Quan es va asseure al soli de Sant Pere, el 1455, Calixt III va perdre aquella intel·ligent capacitat de teixir relacions personals i cultivar amistats que li havia fet guanyar fama com un dels millors diplomàtics del rei d'Aragó. La simpatia, que tant l'havia distingit des del principi de la seva carrera fins a ser el cardenal Alfons de Borja, fou ofegada per la desconfiança i una suspicàcia extrema, pròpia de qui se sent predestinat a ocupar la més alta dignitat del món cristià i a servir de braç executor dels dissenys de l'altíssim.

Les circumstàncies que envoltaren la seva elecció, el refermaren en aquest convenciment. Quan entrà al conclave que l'havia d'elegir, Alfons de Borja era un home vell, de setanta-sis anys. Fins llavors s'havia distingit com un fidel i eficaç servidor diplomàtic d'Alfons el Magnànim, però el seu nom no figurava a la llista de candidats dels Orsini ni a la dels Colonna, les dues grans famílies romanes, fatídicament enfrontades, que controlaren els conclaves del segle XV. Tampoc no era el candidat inicial del

seu rei, decidit a donar suport a Trevisan, el cardenal camarlenc, del partit dels Orsini, amb els quals el rei d'Aragó s'havia aliat, després de trencar el pacte tradicional que l'unia als Colonna.

En aquest joc d'interessos embullats, l'elecció d'Alfons de Borja va semblar sorprenent als seus contemporanis, si no als ulls de la història. Ell mateix s'encarregà d'alimentar la idea de la predestinació, divulgant la profecia que li havia fet, quan tot just era canonge de la seu de Lleida, fra Vicent Ferrer (va ser Calixt III qui va elevar-lo als altars). La profecia de fra Vicent Ferrer era que arribaria a papa. Per tant, era un papa escollit per la divina providència, amb una missió molt concreta a acomplir: combatre els turcs, que el 1453 havien conquerit Constantinoble, i conduir la croada que havia de recuperar Terra Santa.

Però de la personalitat i del caràcter del primer papa Borja, poca cosa ens en diuen els arxius secrets del Vaticà, segons Miquel Navarro, professor d'història de l'Església a la Facultat de Teologia de València i autor d'una tesi doctoral sobre Calixt III i Alfons el Magnà-

nim, que llegirà el mes de març vinent. La documentació del Vaticà és de caràcter molt burocràtic. No s'ha conservat res de la correspondència privada de Calixt III. Tampoc de la correspondència política (els anomenats breus), tret d'un llibre que es refereix a la croada. Per definir el personatge, cal explorar els arxius del regne de València, del col·legi del Patriarca i de la catedral de la capital valenciana, de la Corona d'Aragó i de la catedral de Lleida, de la biblioteca ambrosiana i els arxius d'estat de Milà, Roma i Siena.

Després de tretze anys d'investigació en tots els arxius susceptibles de contenir documentació d'Alfons de Borja, el professor Miquel Navarro destaca els tres factors que varen permetre la sorprenent ascensió social d'un clergue, fill d'uns terratinents adinerats, i de la seva família. En primer lloc, hi ha les qualitats personals d'Alfons, la seva formació i consagració com un jurista docte i savi, d'una capacitat innata per a les relacions personals que en feren un diplomàtic hàbil i útil. Segonament, hi ha l'entrada al servei d'Alfons el Magnànim. La

política eclesiàstica era una de les prioritats, i un dels problemes, del Magnànim, atrapat entre la vinculació tradicional de la corona amb els papes cismàtics d'Avinyó-Peníscola i el vassallatge que, formalment, devia el regne de Nàpols al papa de Roma. La brillant actuació d'Alfons de Borja per resoldre els serrells del cisma l'acreditaren com un personatge decisiu, en una política que tant necessitava arguments per oposar-se a les pretensions papals com per congraciar-se amb el vicari de Crist.

Alfons de Borja va saber-se guanyar la confiança del monarca i la del papa resolent conflictes de manera que en restessin satisfetes totes les parts. L'habilitat negociadora i la capacitat de desprendre confiança encaminaren la carrera del canonge de la seu lleidatana. Fou amb aquestes armes que obtingué, de primer, la mitra de València (1429), uns quants anys després, el capel cardenalici (1444) i, finalment, la tiara papal (1455-1458).

L'ascensió personal podria no haver afectat tant els seus familiars si Alfons, ja des de la seu de Lleida, no els hagués fets partícips de la seva sort. La preocupació pel destí de la família és, doncs, el tercer factor que explica per què un obscur cognom de províncies aconsegueix de mirar de fit a fit els principals llinatges europeus de la darrerria del segle XV.

Alfons de Borja no era noble. Provenia d'una família —els Borja de Canals— de terratinents amb una posició econòmica folgada. Els blasons, els obtindran gràcies a una política matrimonial estretament dirigida per Alfons. La clau de volta d'aquest ennobliement serà el casament de la seva germana Isabel amb Jofre de Borja, un membre de la petita i empobrida noblesa de Xàtiva. Isabel, i amb ella la seva família, aconseguiran l'ascens social i els Borja de Xàtiva veuran millorar una situació econòmica precària i, cosa més important encara, tin-

La documentació del Vaticà és de caràcter molt burocràtic. No s'ha conservat res de la correspondència de Calixt III.

dran, per la via d'Alfons, una influència directa a la cort. Com recorda el professor Miquel Navarro, el conseller del Magnànim es mostrà generós a l'hora d'establir el dot de la germana, fixat en l'extraordinària suma de tres mil florins.

Essent bisbe de València, Alfons acomodà la mare i les germanes solteres (Caterina i Joana) al palau episcopal per facilitar-los la relació amb la noblesa principal del regne. És per aquest motiu que aquestes tres dones eren conegudes per "les bisbesses". En els casaments de na Caterina i na Joana, també s'hi entrevéu la seva participació. La primera es maridà amb un Milà, senyor de Masalovés; la segona s'entroncà amb un Martí de Xàtiva, família de notaris, vinculats a l'administració de la població.

Més tard, quan ja era cardenal, Alfons cridà tres nebots seus a Roma. Eren els germans Pere-Lluís i Roderic de Borja, fills de Jofre de Borja i Joana, i Joan del Milà, fill de Caterina. Al primer, que era l'hereu, li va preparar una carrera militar, i li procurà el lloc de cambrer d'Alfons el Magnànim, a Nàpols. Els altres dos, fadristerns, els encaminà a la via eclesiàstica. Roderic, el futur Alexandre VI, obté el bisbat de València i Joan, el de Sogorb. Encara que Sogorb no fos

una seu de primera categoria, Alfons sabia què feia: amb les mitres de València i Sogorb en mans de la família, els Borja obtenien el control eclesiàstic i religiós del regne de València. És així que, directament o a través de la seva clientela, el regiren durant cent anys.

Els dos nebots foren elegits cardenals el 1456. La decisió va moure polèmica perquè eren molt joves, si bé tothom n'alabava la rectitud de vida i els bons costums. Roderic i Joan, sabedors que depenien de Calixt III, procuraren de no importunar la consciència d'aquell oncle que, segons els ambaixadors del duc de Milà, era auster, tossut, obstinat, suspicax, desconfiat i necessitat d'adulació. Quan el 1458 deixà aquest món, el papa Calixt III havia aconseguit de situar la família, però havia fracassat en l'objectiu per al qual es creia predestinat: vèncer els turcs.

Calixt III protegeix la ciutat de Siena.